

УДК 821.162.1.09'06 Т. Новак

Імплікація міфологеми раю-небес у прозі Тадеуша Новака

Ірина ФРИС

Кандидат філологічних наук,
асистент кафедри польської філології
Львівського національного університету імені Івана Франка
79000 м. Львів, вул. Університетська, 1
e-mail: ifrys@yahoo.com

У статті проаналізовано прояв міфологеми раю у художній прозі Тадеуша Новака. Вивчено імплікацію міфу раю-небес, де небо – константа добра і гармонії. У прозі митця небо символізує відпочинок, неділю, ярмарок, що нагадує сільські традиції відзначення свят, але також духовне оновлення, підтримку, адже герої у тяжкі хвилини звертають свої погляди до неба. Міф раю є цікавим для літературної рецепції, оскільки містить у собі риси збережених елементів міфологічного сприйняття світу і водночас християнського світогляду. Наявність міфологеми раю у Т. Новака свідчить про спробу осягнути загадку буття, тому письменник звертається до загальнолюдських, універсальних цінностей. Відтворення міфологічної оповіді виражає тугу та намагання її заспокоїти.

Ключові слова: міфологема раю, архетип, біблійні образи та символи, Небесний Єрусалим.

Вісторії світової культури є сюжети, образи й мотиви, які закономірно повторюються у літературі різних часів та народів, отримуючи кожного разу нове, характерне для епохи змістове наповнення та ідейно-семантичне звучання. Слушну думку з цього приводу висловив Ф. Кессіді, стверджуючи, що існують так звані універсальні міфи (про рай, золотий вік, обітовану землю), які виникають із потреби компенсувати те, чого позбавлені люди; адже для міфу не існує нічого неможливого. Важливою для омислення творчості Т. Новака є така думка: «Ці міфи (універсальні міфи – І. Ф.) є доленосними. За допомогою уяви вони долають суперечності між мрією та дійсністю, бажаним і можливим, також між ідеальним та реальним, вічним і тимчасовим» [2: 60].

Можна простежити різні експлікації міфу раю у полівимірності, насамперед часовій та просторовій. За визначенням Є. Мелетинського, рай у християнському трактуванні є місцем вічного блаженства, у старозавітному контексті йдеться про втрачений рай, сад-Едем, натомість у «Новому Завіті» про рай сказано метафорично (наприклад, притча про весілля, Матф. 25:21) [6: 453–454]. У пророчій книзі «Об'явлення» відкривається перспектива неба перед кожною людиною, яка приймає вірою Божі обіцянки, отже, маємо справу з образом Небесного Єрусалима, як втілення оновленого місця блаженства, раю.

Для християнської свідомості первинним є образ раю як певного місця, де люди відчують невимовне щастя, де немає горя, страждань та смерті. Натомість міфологічні уявлення відтворюють існування досконалого часу, який отримав назву золотого віку. А. Лосев констатував, що для античної свідомості характерним було вічне повернення до архаїчних часів, до періоду «золотого віку» [3: 21–186], коли «первісний час» сприймали як ідеал, золоту пору людства, як райський стан

душі, що сповнена гармонії й величі. Найважливішими ознаками цього первісного часу були єдність людини та природи, відкритість і щирість стосунків між членами спільноти.

Маємо справу з пошуками шляхів до «початку» в просторі та часі, причому міф раю відображений у фольклорних та біблійних оповідях у своїй полівимірності. У християнському та язичницькому трактуванні рай співвідноситься із певним сакральним місцем (насамперед це рай-сад: у біблійній версії Едем, в античній культурі – сад Гесперид), а також із первісним часом, коли людина була найближче до Абсолюту, жила в гармонії з природою, не усвідомлювала феномена смерті. На думку М. Еліаде, бажання переходу в час міфу пов'язане з пошуком втраченого раю, первісної гармонії, воно передбачає ритуальне відтворення чи пригадування початкової ідеальної ситуації міфу, адже «міф інтегрує людину в період «безчасся», котрий є певним *illud tempus*, тобто понадісторичним, «райським» часом» [12: 451].

Як уже було зазначено вище, міф про рай виконує, насамперед, компенсаторну функцію, він дає можливість знайти точку опори в непостійному, мінливому світі – бодай ілюзорно, але вийти за межі хаосу, страху та тривоги. У цьому міфі людина намагається втілити свої мрії та прагнення в образі вічного сакрального місця чи ідеалізованого часу, і це виражає її ностальгію за духовно вищим буттям. Туга за раєм – це прагнення людини постійно бути в центрі світу (світу святості), а також бажання після земного життя перейти до божественного. У міфологемі раю висвітлено перемогу над найнебезпечнішими ворогами людини – смертю та злом, тому саме цей міф найчастіше зустрічається у філософії, літературі, мистецтві різних культурних епох.

Для польського письменника Т. Новака село імплікує міф райського саду, період первісного щастя, коли панувала єдність людини з природою, а також можливість вільного спілкування з Творцем. Село становить сакральний центр світу. У його художній прозі це не тільки місце дії, а передусім саморефлективна духовна категорія, яка фіксує особливі онтологічні взаємини, своєрідність психіки і ментальності сільської громади. Село у прозі Т. Новака протиставлене сучасній цивілізації, для якої характерними є занепад і деградація традиційних цінностей та моралі.

На авторське бачення міфологемі раю накладено всі позитивні ракурси його минулого: духовна єдність громади, любов до ближніх і природи, тісний зв'язок між членами родини, закоріненість у традиціях (біблійних і фольклорних). Тому письменник проектував свій міф раю на село, не концентруючи при цьому уваги на житті селян, а наголошував радше на інакшості світосприйняття людини, тісно пов'язаної зі світом природи, з громадою, відокремленої від руйнівної цивілізації.

Міф раю у прозі Т. Новака поєднує в собі християнські та фольклорні елементи, що вражають гармонійною переплетеністю у творчій концепції письменника. Адже він звернувся до цих культурних феноменів для того, щоб поставити перед собою та читачем важливі онтологічні запитання, які спонукають до роздумів над сенсом людського існування, над проблемою добра і зла, духовними потребами суспільства.

Творчість польського письменника Т. Новака є яскравим виявом авторського міфологізму. За допомогою міфу митець відтворив у поезії та прозі втрачений світ дитинства, сакральне значення своєї «малої батьківщини». За його словами, початковим і кінцевим пунктом життя людини є рай, тому міф раю має різноманітні та багатогранні втілення у спадщині письменника.

У творах Т. Новака втілений міф раю, який перегукується із біблійною традицією, це рай-небеса, де небо – константа добра та гармонії. Для митця небо символізує відпочинок, неділю, ярмарок, що нагадує сільські традиції відзначення свят, а також духовне оновлення, підтримку, адже герої у тяжкій хвилині звертають свої

погляди до неба. Часто їм у життєвій мандрівці допомагає перейти випробовування старий мудрець, однак якщо його немає у відповідну мить, то сама присутність неба нагадує їм про існування Всемогутнього, який піклується про них. Передусім, образ небес у прозі письменника є проекцією оновленого раю, вони протиставляються земному світу, світу недосконалості та зла. Маємо справу з християнськими уявленнями про те, що на віруючих людей чекає блаженство раю, яке навіть неможливо собі уявити чи збагнути.

М. Еліаде у «Трактаті про історію релігії» стверджує, що небо – це архетип трансцендентального, адже воно символізує силу, незмінність та вічне існування. При цьому не обов'язково є наявність релігійних почуттів. Небо втілює концепт всезагального порядку і неперервності буття. У багатьох релігіях небо виступає не просто вимірним чи особливим місцем, воно – центр всесвіту. Через його постійну присутність людина відчуває ностальгію за раєм і хоче ототожнити себе з небожителями, божественними істотами [12: 451–453].

У творах польського письменника маємо справу з небом, яке протиставлене землі, будням, повсякденній роботі. В оповіданні «Сад» («Sad» зі збірки «W puchu alleluja», 1963) читаємо: «A na tych niebiosach, jak sam widzisz, są wszystkie wsie i wszystkie miasteczka. A w każdej wsi, w każdym miasteczku jest odpust i jest jarmark. A na tych jarmarkach kiełbas całe drążki i kiszek pełne kosze, i placków, i sera białe podkarpacie. A na tych odpustach jabłek złote wody i jagód, i grzybów paprociowe bory. A wszystkie wsie w sadach» («А на тих небесах, як ти сам бачиш, розміщені всі села й містечка. А в кожному селі, у кожному містечку є храмове свято і ярмарок. А на тих ярмарках ковбаси, і повні кошики кишок, і солодощів, і різноманіття білих сирів. А на тих святах золоті води яблук і ягід, і папоротяні бори грибів. А усі села в садах») [17: 183].

Опис неба перегукується із новозавітнім образом Нового Єрусалима, який збудований із щирого золота і є втіленням мрій та сподівань людей. Оскільки наратор оповідання «Сад» – це сільський підліток, то небо втілює він бачить відповідно до своїх дитячих уявлень радості та щастя. Центральним елементом неба для персонажа є храмове свято і ярмарок, на якому можна поласувати найсмачнішими виробами. Зауважимо, що присутній також незмінний атрибут міфу раю – яблуко, яке має золоту барву, а отже, символізує царювання. Також з'являється образ саду.

Герой оповідання «Подорож до місця народження» щоденно бачить, як на небі пасуться різні тварини, прикметно, що це дикі лісові звірі, але не хижаки. Небо є втіленням усього ідеального та взірцевого, до нього ніколи не потрапляє жодне зло, що також співвідноситься з християнськими уявленнями про небо, адже, згідно з Біблією, у ньому буде панувати спокій, радість та гармонія. Звернімо увагу, у книзі «Об'явлення» є опис раю, в якому між тваринами немає ані хижаків, ані жертв, немає смерті. Звернення героїв творів Т. Новака до небес, навіть сам погляд у височинь нагадує їм про існування досконалого світу, де вони зможуть знайти відповідь на всі запитання і цілковитий відпочинок від земних трудів. Ця віра допомагає їм долати життєві труднощі та перешкоди, залишатися вірними своїм переконанням, адже за це їх чекає нагорода на небі.

У цьому оповіданні посеред небес тече річка, яка уособлює неперервність життя, адже над нею народився герой, і все, що потрапляє до неї, не гине, а існує вічно: «Zamiast naszego domu, i ojca, i matki, widziałem przepływającą przez niebiosa rzekę... nad którą się urodziłem, tyle tylko, że nic w niej nie ginęło, lecz przeciwnie – żyło utajone jak kukułka w lesie i biały chleb we śnie» («Замість нашого дому, і батька, і матері, я бачив річку, що пропливала посеред неба... над якою я народився, до того ж, у ній ніщо не гинуло, а навпаки – жило сховане, як зозулька в лісі і білий хліб у сні») [17: 118–119]. Згідно з визначенням В. Копалінського, образ річки уособлює охорону, захист [13: 365], а герой оповідання Т. Новака, дивлячись на небо, відчуває себе впевнено і затишно.

Важливим моментом цього опису є наявність річки посеред неба, згідно з новозавітною оповіддю, ріка живої води буде протікати у Небесному Єрусалимі. Д. Форстнер веде мову про важливе значення образу річки у християнській традиції, оскільки вода має цілющі властивості [13: 86]. Зауважимо, що у романі Т. Новака «А як королем, а як катом будеш» головний герой також бачить посеред неба річку [16: 87–88]; інші персонажі неодмінно спостерігають, як по небесній височині протікає річка (твори «Таке більше весілля», «Балада чужого племені», «Воляння до небес»).

В енциклопедії «Міфи народів світу» стверджується, що небо протиставлено людській дорозі, адже життя – швидкоплинне, невпорядковане, а небо є втіленням ідеального, незмінного та вічного [7: 11–20]. Пьотр, герой роману «А як королем, а як катом будеш», часто бачить небо й ангелів, які приходять на землю допомогти людям. Герой, дивлячись на небо й архангела, відчуває, що у них із Гелею буде син, і ця звістка приходить йому мовби від Бога [16: 293]. У цьому ж творі Пьотр бачить, як із неба сходять отці Авраам та Ісаак, і це нагадує йому про існування вічності [16: 87–88].

Зауважимо, що Т. Новак використовував добре знані біблійні образи та символи, щоб підтвердити незмінність культурних традицій у поколіннях. Адже, як у далекому минулому, архангел звістив Марії про народження сина, так і сучасний світ не позбавлений таких чудес, важливо тільки вміти бачити та відчувати духовні явища, які наближують людину до трансцендентного, до вічного.

Згідно з твердженням Л. Фейєрбаха, джерелом появи поняття неба в релігії був страх перед смертю та прагнення безсмертя. У багатьох релігіях, про що писав М. Еліаде, небо є центром світу і виражає тугу людини за раєм [10: 15–19]. Тому часто герої Т. Новака, особливо у хвилини розпачу чи смутку, звертають свої погляди до неба і відчувають при цьому мир і заспокоєння. Зустрічаємо також мотив уявної мандрівки героїв по небесах, що нагадує пригоди казкових героїв (зокрема у творі «Воляння до небес»).

Сум за втраченим раєм відчуває як герой, так і автор. Заспокоєння цієї туги повинне відбутися на двох рівнях: герой намагається відтворити сакральну історію, автор втілює свій метафізичний неспокій в образі раю. В останньому романі Т. Новака «Воляння до небес», що був опублікований за його життя (твори «Я ще їх бачу, ще їх чую» та «Як у розбитому дзеркалі» були надруковані після смерті письменника), повторюється мотив крику – «wniebogłosy». Це слово означає протяжний, пронизливий, жакливий, хвилюючий крик і семантично пов'язане з тематикою раю. Цей крик є зверненням до неба, до Найвищої Істоти, до міфологічного місця, за яким тужать люди. Така «голосна» розпука виражає лемент душі письменника, який усіма силами намагається заликати своїх сучасників повернутися до втраченого сакрального світу.

Своєрідним медіатором авторських ідей у цьому романі виступає наратор Павелек. Він виконує місію пророка, адже намагається пояснити людям, що несе зі собою сталінський режим, і закликає їх повернутися до сільських звичаїв та традицій. Юнак обирає долю мандрівного пісняря, набуваючи при цьому життєвий досвід і «проповідуючи» добро та милосердя. Однак Павелек не може сам протистояти хаосу, який пов'язаний передусім із приходом «монгольської Азії» [18: 203]. Доказом цього є вчинок батька та дідуся хлопця, які зраджують свої ідеали і йдуть служити сталінському режиму, забуваючи про родинні традиції. Це зумовлює нівелювання священної книги дідуся Якуба, «волової біблій», яка втрачає свій сакральний дух.

Оповідач твору усвідомлює, що це деградація не тільки його сім'ї, але й усієї сільської громади, тому він покидає рідну домівку і таким чином намагається зберегти свою ідентичність. Павелек уявно розмовляє зі своїм покійним братом

Єндреком, і на виправдання своєї відмови від місії пророка він наводить такі аргументи: «*Nie tam po co tam chodzić. Ludzie nie chcą kościelnych pieśni. Powiadają, że podszły się pod nie kotchozy, sam jancychryst. Nie chcą też jędrusiowskich pieśni. Wystarczają im te, które śpiewają wszędzie, żeby wspomagały lud pracujący. To z czym tam pójdę, braciszku?*» («Немає чого мені там ходити. Люди не хочуть церковних пісень. Говорять, що за ними ховаються колгоспи, навіть сам антихрист. Також не хочуть єндрусівських пісень. Достатньо їм тих, які лунають звідусіль, щоб підкріпляли трудовий люд. То з чим я їду, братику?») [18: 350].

Варто звернути увагу на ще один чинник прояву міфу раю у творчій концепції Т. Новака. На думку Є. Мелетинського, міфологізм тісно пов'язаний із розчаруванням в «історизмі», із загрозою історичних перипетій та переконанням, що соціальні зміни порушують метафізичну основу людського буття. Російський дослідник наводить як приклад слова улюбленого героя Дж. Джойса – Стівена Дедалуса про «жах історії», від якого він хотів би прокинутися [4: 297].

У такому ракурсі окремі дослідники творчості Т. Новака вважали, що втечею від канонів соцреалізму була його «шляхетська райська утопія» (визначення Б. Дюпарт). Зокрема, цей критик виділяв дві причини виникнення утопії письменника – психологічного та соціологічного характеру. Перша полягала в тому, що на зріле, свідоме захоплення сільською культурою накладася ретроспектива сільського дитинства. Письменник не сприйняв міської цивілізації, він ставився до неї критично та з недовірою. Тому з великим смутком він спостерігав за соціальною драмою села, втечею з нього, занепадом традицій та звичаїв. Вторгнення негативної ідеології спричинив занепад первісної культури [9: 274]. Село піддалося деградації, моральному занепаду, це явище змальоване й у творах сучасника Т. Новака Е. Мислівського.

Покликаючись на дефініцію Ф. Кессіди, зауважимо, що утопія є проектом, спрямованим на побудову суспільства без суперечностей, заснованого на розумних підвалинах. Утопія – раціональна, а міф ірраціональний, спонтанний [2: 68–69]. Гадаємо, що Т. Новак переносив свою уяву та віру в рай на поетичну творчість. Перефразовуючи вислів С. Ченяви, можна ствердити, що митець щиро приймає і з ентузіазмом реалізує свою міфологічну візію, отождиває в атмосфері раю [8: 120]. Як справедливо зауважував М. Єліаде, однією з найважливіших функцій міфу є звернення до «Великого Часу», пошук первісного часу та тенденція до оминання теперішнього – того, що називається історичним моментом [11: 13–14]. Про відсутність історичного часу у Т. Новака ведуть мову більшість дослідників, адже він творив свій міф, який знаходився поза конкретним часом чи простором.

Подібним прикладом втечі від історичної реальності у міф є поезія та проза Т. Шевченка, який творив візію прийдешнього золотого віку як проект українського майбутнього. Поет провіщав апокаліптичне настання останнього суду, який означатиме абсолютну моральну розплату і повне, по суті, метафізичне перетворення соціального ладу. Із беззаконного він стане справедливим і чесним. Саму природу майбутнього визначатиме апофеоз морального суду й відродження. Але найглибше, найсуттєвіше Шевченкове розуміння міфологеми раю виявляється в його почутті колективності, обраності ідеальної спільноти та виникнення «оновленої землі», де не буде насильства і зла [1: 65–69].

Зіткнення двох основоположних начал – космосу і хаосу, гармонії і дисгармонії, упорядкованості і безладу – відбувається в сакральному континуумі. На думку М. Єліаде, «навоколишній світ, у якому знаходимо людину і витвір її рук, мають позаземний взірць «плану» «форми» небесного світу. Однак не все має такого плану прототип. Всі негативні явища ототожнюються з хаосом» [10: 18–19]. У поетичному просторі творів Т. Новака домінують позитивні сили, однак іманентно присутніми в ньому є також сили зла.

Алюзії до біблійного правзірця міфологеми раю постійно виявляються в авторському концепті, спостерігаємо відтворення раю-Едему героями; експлікацію образу раю-саду, сталим символом якого є яблуко. Важливим є звернення до дитинства, яке уособлює час безгрішності та близькості до раю. Маємо справу також із образом раю-небес, які нагадують новозавітній опис Небесного Єрусалима, хоча знаходимо у них певні поганські елементи, адже небо у Т. Новака нагадує святковий ярмарки, забави, ігри.

Людство може вільно вибирати поміж добром і злом, але основна суть міфологеми раю полягає в тому, що перебуваючи у сакральному світі, людина знаходить поза владою гріха, поки сама не зірве плід із дерева пізнання. Адам і Єва в Едемі не знали, що таке зло, однак Бог залишив за ними можливість пізнати його. Перша людська пара обрала шлях непослуху, відтоді зло увійшло у світ. Польський письменник схилився до християнського віровчення, і світ його раю також обтяжений гріховністю людини, проте автор намагався знайти компроміс поміж добром і злом, знайти шлях до очищення і виправдання людини.

Прозові твори Т. Новака чітко відображають еволюцію його поглядів. У ранніх повістях і збірках оповідань («Пробудження», «Балада чужого племені», «В пуху алелуя») простежується ідеалістична імітація навколишньої дійсності; герої вірять у можливість повернути втрачений світ раю і намагаються відтворити рай-Едем на землі. Попри численні невдачі і перешкоди у втіленні такого задуму, персонажі, а найчастіше ними є сільські діти чи підлітки, не відмовляються від своїх намірів. У цьому контексті висвітлюється міфологема первісного раю, створеного Богом, до якого, на думку Т. Новака, повернутися неможливо. Нездоланною перешкодою до відновлення цього сакрального топосу є зло, яке порушує онтологічний порядок буття.

Міфологема раю у творчості Т. Новака також тісно пов'язана з поняттями первісної єдності, цілісності, гармонії та досконалості. Безсумнівно, письменник наголошував на необхідності людини знаходити тісний контакт зі світом природи, розуміти мову рослин, тварин, адже таке вміння було властиве первісним людям, причому про це говорять і Біблія, і міф. Варто додати, що у прозі Т. Новака відсутні вказівки на історичний час, немає соціального контексту епохи, натомість найважливішим є світ села, світ *sacrum*.

Міф раю є важливим конструктивним елементом усіх прозових творів Т. Новака. Досліджуючи імплікацію раю у різних культурологічних традиціях, С. Кобелюс зробив висновок, що кожна цивілізація розуміла рай як певну частину землі чи космосу, сприймаючи його як початок історії людства або як найбільш незвичайне місце, про яке корисно знати більше або особисто його пізнати [14: 95]. Цей висновок підтверджують герої польського письменника, які прагнуть повернутися до раю чи пізнати його краще, відтворюючи міф у своєму житті.

Міф раю є цікавим для літературної рецепції, оскільки містить у собі риси збережених елементів міфологічного сприйняття світу і водночас християнського світогляду. Найвність міфологеми раю у Т. Новака свідчить про спробу досягнути загадку буття, він звертається до загальнолюдських, універсальних цінностей. Відтворення міфологічної оповіді виражає тугу, але також намагання її заспокоїти. Автор висловлює метафізичне прагнення кожної людської істоти до досконалості, до справедливого і прекрасного життя, втіленням якого є образ раю – незалежно від його модифікацій, християнського чи язичницького трактування. Про це читаємо в російського теолога О. Меня, який вважав, що міф раю не залежить від нашої віри чи переконань, він реально існує, як сонце на небі, підтвердженням цього є туга за довершеністю, яка притаманна всьому людству [5: 24].

ЛІТЕРАТУРА

1. Грабович Г. Поет як міфотворець: Семантика символів у творчості поета. – К.: Критика, 1998. – 206 с.
2. Кессиди Ф. От мифа к логосу. Становление греческой философии. – Санкт-Петербург: Алетея, 2003. – 360 с.
3. Лосев А. Ф. Диалектика мифа // Лосев А. Ф. Философия. Мифология. Культура. – Москва: Политиздат, 1991. – С. 21–186.
4. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа. – Москва: Наука, 1976. – 406 с.
5. Мень А. Тайна жизни и смерти. – Москва: Знание, 1992. – 62 с.
6. Мифологический словарь / Гл. ред. Е. М. Мелетинский. – Москва: Сов. энциклопедия, 1990. – 672 с.
7. Токарев С. А., Мелетинский Е. М. Мифология // Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. – Москва: Сов. энциклопедия, 1991. – Т. 1. – С. 11–20.
8. Cieniawa S. Mit raju i raj mitu. – Poznań: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii, 1993. – 183 s.
9. Dopart B. Raj z dawna utracony // Brudnicki J. Tadeusz Nowak (zbiór recenzji i szkiców o twórczości pisarza). – Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1981. – S. 267–276.
10. Eliade M. Mit wiecznego powrotu. – Warszawa: Wydawnictwo KR., 1998. – 198 s.
11. Eliade M. Mity, sny i misteria. – Warszawa: Wydawnictwo KR., 1994. – 260 s.
12. Eliade M. Traktat o historii religii. – Warszawa: Wydawnictwo KR., 2000. – 556 s.
13. Forstner D. Świat symboliki chrześcijańskiej. – Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX, 1990. – 544 s.
14. Kobielski S. Człowiek i ogród rajski w kulturze religijnej Średniowiecza. – Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX, 1997. – 228 s.
15. Kopaliński W. Słownik symboli. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1990. – 512 s.
16. Nowak T. A jak królem, a jak katem będziesz. – Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1968. – 356 s.
17. Nowak T. Przebudzenia. W puchu alleluja. – Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1989. – 240 s.
18. Nowak T. Wniebogłosy. – Kraków: Wydawnictwo Literackie Kraków, 1982. – 352 s.

Implication of the Heaven-Paradise Mythologeme in Tadeusz Nowak's Prose

Iryna FRYŚ

The article analyzes the Paradise mythologeme in the prose works by Tadeusz Nowak. It researches the implication of the Paradise-Heaven myth, where the Heaven is the constant of good and harmony. In the writer's prose the Paradise symbolizes a repose, Sunday, countryside fair, which reminds one of the country-side traditions of feast celebrations. On the other hand, it is the symbol of spiritual renovation, support as the characters in the hard moments of their lives lift the eyes to the Heaven. The Paradise myth is of interest to a literary reception as it contains features of the preserved elements of the mythologic world-perception, and, simultaneously, of the Christian belief. The Paradise mythologeme in T. Nowak is a testimony of an attempt at fathoming the mystery of being, therefore the author addresses human, universal values. The mythologic narrative reproduction is expressive of sorrow, and, synchronously, an attempt to abate it.

Key words: Paradise mythologeme, archetype, biblical characters and symbols, Heavenly Jerusalem.

Импликация мифологемы рая-небес в прозе Тадэуша Новака

Ирина ФРЫС

В статье проанализированы проявления мифологемы рая в прозаических произведениях Т. Новака. Изучена импликация мифа рая-небес, в котором небо – константа добра и гармонии. В прозе художника небо связывается с такими реалиями, как отдых, воскресный день, ярмарка, сельский праздник, символизируя при этом духовное обновление, поддержку, ведь в трудные моменты герои обращают свои взоры именно к небу. Миф о рае представляет интерес для литературной рецепции, поскольку содержит в себе черты мифологического восприятия мира и одновременно христианского мировоззрения. Присутствие мифологемы рая у Т. Новака свидетельствует о стремлении писателя постичь тайну бытия, в силу чего он и обращается к общечеловеческим универсальным ценностям. Воспроизведение мифологического повествования направлено на выражение «мировой скорби», но вместе с тем и на ее преодоление.

Ключевые слова: мифологема рая, архетип, библейские образы и символы, Небесный Иерусалим.

Стаття надійшла до друку 10.01.2011

Прийнята до друку 20.02.2011